

9.8.2018

Maa- ja metsätalousministeriö

VIITE: Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle elintarvikelaiksi sekä eräiden lakien muuttamisesta

ASIANUMERO: MMM025:00/2016

LUONNOS HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE ELINTARVIKELAIKSI SEKÄ ERÄIDEN LAKIEN MUUTTAMISESTA

Palvelualojen ammattiliitto PAM ry (jatkossa PAM) ottaa maa- ja metsätalousministeriön pyynnöstä kantaa elintarvikelain kokonaisuudistukseen. PAMin lausunnossa hallituksen esitystä tarkastellaan lähinnä palvelualojen näkökulmasta.

Harmaan talouden torjunta tärkeää myös elintarvikealalla

Hallituksen esityksen 7 § määrittää elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimijoiden luotettavuutta koskevat kriteerit. Ehdotuksen mukaan toimijaa ei pidetä luotettavana, jos hän esimerkiksi on kolmen arviota edeltävän vuoden aikana toistuvasti tai huomattavassa määrin laiminlyönyt veroihin, lakisääteisiin eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksuihin liittyvät velvollisuutensa.

PAM kannattaa lämpimästi esitystä, sillä nykyisessä laissa ei ole säädetty toimijoiden luotettavuutta ja julkisoikeudellisten veloitteiden hoitamista elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan edellytykseksi. Tästä syystä valvontaviranomaisilla ei ole ollut laillisia perusteita selvittää esimerkiksi sitä, onko valvonnan kohde hoitanut lakisääteiset veloitteensa, kuten työnantajamaksut. Täten hallituksen esittämä uudistus tehostaisi osaltaan harmaan talouden torjuntaa sekä edistäisi alan toimijoiden välistä reilua kilpailua.¹

Kirjalliset omavalvontasuunnitelmat sekä henkilöstön että viranomaisten saataville

Hallituksen esityksen 15 § mukaan toimijalta ei enää vaadittaisi jatkossa erillistä kirjallista omavalvontasuunnitelmaa, vaan lain edellyttämä järjestelmä voisi myös olla esimerkiksi elintarviketurvallisuusjärjestelmä, laadunhallintajärjestelmä, viranomaisen arvioima hyvän käytännön ohje, yhdistelmä näistä tai toimijan omat työohjeet.

PAMin mielestä toimijoilta tulisi vaatia alkoholilain tapaan myös jatkossa omavalvontasuunnitelman tekemistä kirjallisesti.² Elintarviketurvallisuuteen sekä alkoholin anniskeluun liittyvien kirjallisten omavalvontasuunnitelmien edellyttäminen edistää sekä asiakkaiden että työntekijöiden turvallisuutta ja niillä voidaan merkittävästi ehkäistä ennalta myös mahdollisia terveysvaaroja. Lisäksi koska ravintola-alalla henkilöstön vaihtuvuus saattaa olla hyvinkin suurta, omavalvontasuunnitelma olisi oltava aina suunnitelmaa toteuttavan henkilökunnan saatavilla kirjallisessa muodossa.

¹ PAMin vuoden 2018 jäsenkyselyssä jotkut vastaajat kertoivat kohdanneensa toimialallaan harmaata taloutta, kuten toimintaa ilman tarvittavia lupia tai omavalvontasuunnitelmaa, pimeiden palkkojen maksamista tai lakisääteisten maksujen kiertoa.

² Maaliskuussa 2018 voimaan tulleen alkoholilain mukaan kaikkien anniskeluluvan haltijoiden on laadittava kirjallinen omavalvontasuunnitelma, noudatettava sitä ja pidettävä sen toteuttamisesta kirjaa. Suunnitelma on myös pidettävä ajan tasalla.

Valvontatietojen julkistaminen parantaa läpinäkyvyyttä ja lisää uskottavuutta

Luonnoksen 16 § mukaan suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevan elintarvikealan toimijan on julkistettava valvontaviranomaisen antama elintarviketoiminnan tarkastuksesta kertova raportti Ruokaviraston määräämällä tavalla.

PAM katsoo, että valvontatietojen julkistaminen parantaa valvonnan läpinäkyvyyttä ja lisää elintarvikevalvonnan uskottavuutta. Valvojien on kohdeltava elintarvikealan toimijoita yhdenvertaisesti. Tästä syystä on tärkeää varmistaa, että eri alueilla sekä eri kokoluokkien ja toimintatyyppien sisällä valvontaa tehdään samoilla perusteilla ja että saadut tulokset ovat vertailukelpoisia.

Lisäksi toimijoille tulisi luoda mahdollisia valituksia varten esimerkiksi erillinen verkkopohjainen palvelu, joka sisältäisi muutoksenhakuohjeet (ml. tarvittavat lomakkeet). Tämä toimintatapa nopeuttaisi esimerkiksi Oiva-valvonnasta johtuvien oikaisuvaatimusten käsittelyä sekä vähentäisi yritysten hallinnollista taakkaa.

Hygieniapassitestien oltava kohtuuhintaisia ja työelämälähtöisiä

Hallituksen esityksen 19 § mukaan pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita elintarvikehuoneistossa käsittelevällä henkilöllä on oltava elintarvikehygieenistä osaamista osoittava hygieniapassi, jos henkilö on työskennellyt pakkaamattomien helposti pilaantuvien elintarvikkeiden käsittelyä edellyttävissä tehtävissä vähintään kolme kuukautta. Ruokavirasto laatisi hygieniapassitestin ja hyväksyy hygieniapassin mallin. Hygieniapassitestin järjestäisi ja hygieniapassin myöntäisi Ruokaviraston hyväksymä hygieniapassitestaaja (20 §).

PAM kannattaa ehdotusta siitä, että Ruokavirasto pitäisi jatkossa valtakunnallista rekisteriä hyväksytyistä hygieniapassitestaajista sekä henkilöistä, jotka ovat osallistuneet hygieniapassitestiin ja joille on myönnetty hygieniapassi.³ Maa- ja metsätalousministeriön nyt esittämä muutos parantaisi nykyistä tilannetta merkittävästi, sillä nykyisin ainoa mahdollisuus saada uusi hygieniapassi saattaa olla hygieniapassitestin suorittaminen uudelleen. Täten Ruokaviraston ylläpitämä rekisteri helpottaisi huomattavasti uuden hygieniapassin saamista esimerkiksi kadonneen hygieniapassin tilalle.⁴

PAM painottaa, että mahdollisten maksujen tulisi olla kohtuullisia ja niiden olisi perustuttava vain toteutuneisiin kustannuksiin.

Hygieniapassitestiä tulisi kehittää siten, että se vastaisi paremmin työelämän vaatimuksia. Osaamista mittaavien kysymysten tulisi olla työelämälähtöisiä ja käytännönläheisiä. Osallistujien tasapuolisen kohtelun ja alueellisen tasa-arvon turvaamiseksi testi tulisi voida suorittaa eri kielillä sekä kirjallisesti että sähköisesti.

Neuvontaa ja ohjausta kehitettävä käyttäjälähtöisemmäksi

Luonnoksen 43 § mukaan valvontaviranomaiset neuvovat ja ohjaavat tarvittaessa elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimijoita elintarvikemääräysten noudattamisessa oman toimivaltansa alueella.

³ Ehdotuksen mukaan osaamistestaajien nimike muuttuisi hygieniapassitestaajaksi.

⁴ Vastaavanlaista toimintatapaa hyödynnetään jo esimerkiksi Työturvallisuuskeskuksen ylläpitämässä työturvallisuus- ja työhyvinvointikorttirekistereissä.

9.8.2018

PAM toteaa, että nyt lausuntokierroksella oleva hallituksen esitys lisäisi toteutuessaan merkittävästi esimerkiksi mikroyritysten ja pk-yritysten vastuuta omasta toiminnastaan. Tämä puolestaan edellyttää yrityksiltä uutta asennetta ja uudenlaisten toimintatapojen käyttöönottoa. Jotta elintarviketurvallisuus ei vaarantuisi uudistuksen yhteydessä, viranomaisten on varauduttava tukemaan yrityksiä siirtymävaiheessa nykyistä enemmän.

Viranomaisen tulisi ohjata ja neuvoa toimijoita nykyistä enemmän ja ilman tarpeettomia viivytyksiä. Tiedotusta ja opastusta (ml. verkkosivustot) olisi kehitettävä esimerkiksi siten, että omavalvontasuunnitelmaa tekeville tahoille olisi mahdollisuus saada riittävästi tietoa ja tukea omavalvontasuunnitelman tekemiseen jo mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tietoa ja opastusta olisi tarjottava Suomen virallisten kielten lisäksi muilla kielillä, kuten englanniksi, koska monet ravintola-alan toimijat tulevat Suomen ulkopuolelta (EU:n jäsenmaat sekä EU:n ulkopuoliset maat).

Valvontamaksujen edistettävä reilua kilpailua ja katettava kulut

Nykyisen lain mukaan kunnat saavat itse päättää millaisen maksun he perivät laissa säädetyistä valvontatoimista. Vuonna 2017 elintarvikehuoneistojen hyväksymisestä ja suunnitelmallisesta valvonnasta perittyjen valvontamaksujen (n. 4 M€) arvioitiin kattaneen vain noin 12-14 % valvonnan todellisista kustannuksista.

Hallituksen esityksen 68 § mukaan maakunta perii vuosittaisen valvontamaksun suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piirissä olevalta toimijalta lakiluonnoksessa erikseen lueteltujen perusteiden mukaan.

PAM kannattaa esitettyä muutosta. Nykyisen maksujärjestelmän muutos lisäisi alueellista tasa-arvoa, koska jatkossa yritysten maksamat maksut eivät riippuisi yrityksen sijaintipaikkakunnasta. Uusien toimintamallien tulee kuitenkin olla selkeitä, yksiselitteisiä, ennakoitavia, ohjaavia sekä tasapuolisia suhteessa liiketoiminnan kokoon. Ne eivät myöskään saa lisätä alalla toimivien yritysten hallinnollista taakkaa. Valvontamaksujen tulee perustua valvonnasta aiheutuneisiin kuluihin eivätkä valvonnan toimintatuotot saa ylittää merkittävästi toimintamenoja. Lisäksi maksujen perintää tulisi tehostaa rahoituspohjan vahvistamiseksi ja reilun kilpailun edistämiseksi.

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi valvontamaksuilla olisi katettava ne menot, jotka aiheutuvat esimerkiksi ilmiäntöjen perusteella tehtävästä jälkivalvonnasta (mm. kuluttajien ilmiäntöt puutteellisesta elintarvikehygieniasta).

Ehdotuksen mukaan maakunnat voisivat huolehtia jatkossa toimialueensa elintarvikevalvonnasta ja ne voisivat myös periä vuosimaksua tekemästään elintarvikevalvonnasta. Alueellisen tasa-arvon takaamiseksi ja reilun kilpailun edistämiseksi elintarvikeviranomaisten olisi kuitenkin huolehdittava siitä, että eri maakuntien maksut eivät poikkeaisi merkittävästi toisistaan.

Viranomaisille taattava riittävät valvontaresurssit

Hallituksen esityksessä korostetaan omavalvontaa. Vaikka omavalvonta on tärkeää ja sitä tulee kehittää, se ei voi kokonaan korvata laadukasta ja oikein resursoitua viranomaisvalvontaa. PAM painottaa, että uudistuksesta huolimatta valvontaviranomaisten resurssit on turvattava. Valvonnan painopisteen siirtäminen omavalvontaan ei saa olla esimerkiksi peruste valvontaresurssien vähentämiselle.

9.8.2018

PAMin näkemys on, että tarkastuksia on kohdennettava sekä suuriin että pieniin yrityksiin. Jos valvontakäyntejä ei pystytä kohdistamaan kaikkiin elintarvikehuoneistoihin, vaarana on, että kaikki toimijat eivät tee lakisääteistä omavalvontasuunnitelmaa eivätkä he perehdy omavalvonnan toimivuuteen ja kehittämiseen riittävästi. Viranomaisilla tulee olla myös riittävästi resursseja tutkia myös kaikki kuluttajien puutteellisesta elintarvikehygieniasta tekemät ilmiannot.

Myös uusia toimintatapoja, kuten pop up -ravintoloita ja Airbnb-toimijoita, säänneltävä

Ehdotuksessa määritellään tarkasti elintarvikehuoneiston käsite sekä se, mitä liikkuvalla elintarvikehuoneistolla tarkoitetaan. Sen sijaan ehdotuksesta ei käy selkeästi ilmi, millaista valvontaa ja lainsäädäntöä esimerkiksi ravintolapäivien myötä yleistyneisiin yksityisten henkilöiden pitämiin pop up -ravintoloihin sovellettaisiin. Ehdotuksesta ei myöskään käy ilmi, miten esimerkiksi Airbnb-aamiaismajoitusta tarjoavan yksityishenkilöiden edellytetään toimivan.

Tällä hetkellä pop up -ravintolatoiminta on mahdollista ilman elintarvikehuoneistoilmoituksen tekemistä, jos toimijana on yksityinen henkilö ja toiminta on vähäriskistä. Eviran näkemyksen mukaan pop up -ravintolaa yksityishenkilö voi pitää 12 päivänä kalenterivuoden aikana ennen kuin hänen tarvitsee tehdä toiminnasta elintarvikehuoneistoilmoitus. Pop up -ravintolatoiminnasta tai Airbnb-vuokrauksesta ei myöskään tarvitse maksaa arvonlisäveroa, jos liiketoiminnasta saatavat tulot ovat alle 10.000 euroa vuodessa.

Vaikka yksityishenkilöiden satunnaisesti pitämät pop up -ravintolat sekä kodinomaista tunnelmaa tarjoavat Airbnb-majoitukset rikastuttavat kaupunkikulttuuria ja tuovat uusia vaihtoehtoja perinteisten toimijoiden rinnalle, silti niiden toimintaan liittyy samoja terveysriskejä kuin esimerkiksi liiketoimintana tehtävään ravintolatoimintaan (mm. EHEC-tartunnat, ruokamyrkytykset ja allergeenit). PAM toivookin, että elintarvikelain uudistamisen yhteydessä jakamis- ja alustatalouden myötä syntyneille uusille toiminnanmuodoille luotaisiin selkeät säännöt elintarviketurvallisuuden sekä reilun kilpailun edistämiseksi.

Helsingissä 9.8.2018

PALVELUALOJEN AMMATTILIITTO PAM ry
Ann Selin
puheenjohtaja

Lisätietoja:
Katri Jakosuo
elinkeinopoliittinen asiantuntija
puh. 044 750 4529
katri.jakosuo@pam.fi

Erika Kähärä
työympäristöasiantuntija
puh. 040 764 5295
erika.kahara@pam.fi

PAM Keskustoimisto
Siltasaarenkatu 18 A
00530 Helsinki
PL 54, 00531 Helsinki

Jäsenyys ja liittyminen
030 100 600
Työttömyysturva
020 690 211

Jäsenten työsuhteasiat
030 100 620
Vaihde
020 774 002

www.pam.fi